

је, не желећи да га се јавно одрекне, Ђордано Бруно спаљен 1600. године.⁵⁵⁷ У том раздобљу полетно је настајала совјетска космичка поезија, а код нас заживљавао сигналистички покрет, што је у знатној мери окренут васељенском. Димитријевић, за илустрацију наводи песму *Гравитација*, у којој је уметник Тодоровић привлачну силу међу небеским телима или половима, "гравитацију или љубав користио да дочара троугао узајамне привлачности планете, Сунца и комете".⁵⁵⁸

КРАТАК ОСВРТ НА АНТОЛОГИЈУ *КОСМИЧКИ ЦВЕТ*

Антологија, која према грчкој етимолошкој основи означава "цветну збирку", добила је врло звучан и поетичан наслов: *Космички цвет*. Димитријевић је ову красну лирску синтагму узео из космички надахнуте песме Вељка Петровића *Репатица*.⁵⁵⁹ Стихови о свемиру, небеским телима, звездама, планетама и кометама, које је Димитријевић са уживањем читао, хедонистички прочитавао, а потом са смислом бирао, и на њега самог деловали су подстицајно и инспиративно. То показује и лирско-поетолошки и помало есејистички интониран текст *Звездана светковина (Уместо предговора)*, на самом почетку антологије.

Космос је за антологичара својеврсни обликотворни модел узноситог духовног стварања, и то посебно песничког, читамо у уводном делу поменутог текста. Он добро примећује да је, од момента када је човек управо поглед ка звезданом небу, "сваки културно – цивилизацијски круг и песнички нараштај имао своје концепције, теорије и митове о настанку и смислу Васељене".⁵⁶⁰ А онда се у разматрањима развоја астрономије и космологије Милан враћа нашем времену и констатује да оне, које су раније биле у домену теологије и филозофије, захваљујући експлозивном развоју звездознанства и науке о васиони као целини – све више постају егзактне, *хранећи песничку имагинацију новим садржајним облицима и визијама, па и новим заблудама.* (подвукао Н. Ц.).⁵⁶¹ Схватајући науку као критичку делатност, Димитријевић, с разлогом, помиње заблуде и застрањивања која постоје у овим областима и поред огромних продора и величанствених достигнућа, посебно у филозофским учењима о суштини света и васељене.

Поезија је, по нашем мишљењу, од памтивека била у присној и непосредној вези са космичким темама и мотивима, али је зато темељно научно преиспитивање космолошких концепција и остварених естетских вредности, нарочито у новије време, убрзало и поспешило креативно сустицање песничког и сцијентистичког језика, у неоавангардној и постмодерној

⁵⁵⁷ Исто, стр. 91.

⁵⁵⁸ Исто, стр. 91.

⁵⁵⁹ В. Петровић, *Репатица*, у *Антологија српске поезије*, сакупио Зоран Мишић, Матица српска, Нови Сад, 1956.

⁵⁶⁰ М. С. Димитријевић, *Космички цвет* - Антологија песама о космосу, стр. 140-141.

⁵⁶¹ Исто, стр. 5.

Poštovani gospodine Dimitrijeviću,

hvala na knjigama. Mnogo su me obradovale. Antologija pesama o kosmosu bila bi potrebna svakome. I za škole bi dobro došla. Odlična je. Upozorava nas, pored zadovoljstva u čitanju, na povezanost čitavog čovečanstva i pojačava poštovanje i razumevanje. To je dragocen deo mozaika naše civilizacije, pomoć naporima humanista, kojih, kako i vi vidite, još uvek ima. Uprkos mraku koji navaljuje, ima nas sve više.

Srdačno



Jara Ribnikar

Слика 13: После објављивања књиге „Космички цвет“ (2003), послате Јари Рибникар, преводиоцу песме „Прозор пун звезда“ Јарослава Сајферта, уследило је ово писмо.

уметности. И то све обухватније изучавање космоса, универзума и васељенских законитости, додатно вигори научну, али и песничко–стваралачку радозналост за ново и неоткривено, и "у много чему побуђује и увећава човеково чуђење пред непознатим", лепо примећује Димитријевић.

У даљем, општијем приступу, он се пита: да ли ће човек, који је у тек минулом двадесетом веку "почео да симулира процес Великог праска у лабораторији, моћи једном да сам створи нови универзум?" Димитријевић универзум схвата као свеобухватну целовитост и тоталитет свега што стварно постоји; а савремена истраживања универзума сматра једном од најграндиознијих интелектуалних авантура човечанства новог доба.

Антологичар је, још од детињства, сведок човековог узлета у астралне просторе и треперавог пута до звезда. Понесено говори о напору човечанства да се уздигне до звезда, да истражује и проучава Сунчев систем, и "да се инструментима на космичким бродовима планете Земље приближи самом Постању".⁵⁶²

⁵⁶² Исто, стр. 6.

Димитријевић аутобиографски пише: "Када је 1957. лансирањем првог *Спутњика*, започела космичка ера, имао сам десет година." Тада је узбуђено пратио освајање васионе "и доживео незаборавни тренутак када је човек први пут закорачио на Месец".⁵⁶³ Са великим интересовањем и помно је читао и просто гутао литературу, текстове и напise из астрономије и космологије, научно-фантастичну прозу и поезију, а понешто је и сам певао служећи се васељенском метафориком, која је, у његовим стиховима, а још више у говорним исказима, била израз особенијег начина поимања света и живота. Прочитана литература му је помагала, да се послужимо Шољановом метафором: да буде "пијан од лепоте неба и окупан менама Месеца", коју користи и сам Милан у предговору антологији. Небо је, у својој чаровитој неизмерности, симбол узноситих човекових тежњи ка недодатном; у његовим дивотама као да је садржан универзум и дух васцелог света. А Месец, са својим лепотним менама, и у Димитријевићевим песничко-поетичким визијама, оличење је женских моћи; он је величанска небеска царица, са гибавим смењивањима, што истовремено симболизују и незаустављиве промене као и поновни повратак чарних облика узетих у смислу питагорејске концепције.

О дубоко личном избору песама за ову антологију и о субјективној радости због бајословних дивота звезданог неба, Димитријевић пише у дватри маха, што је у знатној мери разумљиво и оправдано. Антологичар је свестан да је овај његов захват "неизбежно обележен личним виђењем, вредносним мерилима и доживљајем",⁵⁶⁴ како истиче у уводном делу књиге. Јер су доиста лепоте звезданог неба и тајанства васељенских простора, свима над главом, па је и поезија инспирисана тиме присна и пријемчива највећем броју људи. Димитријевић је управо бирао оне песме које су најдубље одзвањале у њему, "у уверењу да ће многи од ових стихова – на трагу старе идеје о универзалној кореспонденцији уметничких вредности, отеловљеној у сагласју облика, простора, светлости, звукова и хармонија – одјекнути и у другима".⁵⁶⁵

Но, и поред тога што је овај антологијски избор "један од могућих", ипак је било потребно да се уместо већем броју песама појединих аутора (Првослав Ралић, Смиљана Ђуровић, Мирољуб Тодоровић и др.), уступи одговарајуће место и другим песницима, са сличном тематском и мотивском оријентацијом. Захвално је што је овај избор извукао из анонимности један број вредних песама мање познатих или непознатих аутора, које су понекад боље од стихова много знаменитијих писаца.

Димитријевићева антологија је, у досадашњем периоду, послужила као повод Првославу Ралићу за продубљено разматрање односа васионе и поезије; а појавио се и краћи приказ ове књиге у лесковачком листу *Наша реч*. Скренимо укратко пажњу на ове прилоге.

⁵⁶³ Исто, стр. 6.

⁵⁶⁴ М. С. Димитријевић, *Звездана светковина (Уместо предговора)*, стр. 10.

⁵⁶⁵ Исто, стр. 10.

При крају есеја *Васиона и поезија* Првослав Ралић антологију песама Милана С. Димитријевића оцењује као велики пионирски подухват и то "у част смисла и трајности сукоба и садејства Васељене и Поезије".⁵⁶⁶

За Ралића поезија је вид човекове креације и биће међу бићима васионе, па као таква "има са космосом заједничко родно место"; она је својеврсна космичка fuga, гетеовска музика сфера, те хармонија насупротив хаосу, "унутрашња непредвидљива сигурност и стабилност, целина животних знакова и звукова". Поезија, према његовом уверењу, извире из есенцијалне мисли о васељени и има достојанство, "ако не садруга, а оно пратиоца астрономских истина".⁵⁶⁷

У почетном делу приказа књиге *Космички цвет*, Дејан Ђорђевић указује да је Димитријевићевим избором из богатог и разноликог песништва о космосу, бачена "нова и неочекивана светлост" у недомашну дубину књижевно-поетског стваралаштва на ову тему.⁵⁶⁸ Занимљиво је да и он, у неколико махова, подвлачи лични приступ састављача антологије и цитира кључне ставове Милана о одјеку стихова из књиге, у њему и другима. А онда констатује да је аутору *Космичког цвета* било скоро немогуће да укључи све песнике који су писали на ову тему.⁵⁶⁹

У завршном делу приказа Ђорђевић настоји да оправда самосвојност овог антологијског избора и да разуме Димитријевићев "приватно-лични увид у ову врсту поезије", и закључује како је неоспорно "да овај избор може да излучи неке уметнички достојанствене резултате, чији се домети могу вредновати без неких умањених књижевних критеријума".

Димитријевићева антологија *Космички цвет* садржи стихове о небу, Сунцу, Месецу, звездама, метеорима, кометама, универзуму, астрономима и њиховим инструментима и освајању космоса. Песме су сврстане у цикличне целине, а одабране према наглашенијим личним естетским критеријумима приређивача. Антологичар је био доследан у избору стихова посвећених теми космоса, али није увек водио довољно рачуна о уметничким вредностима и домаћајима појединих остварења, већ је више следио одјеке које су песме имале у субјективном доживљају, што је уосталом његово право. Важно је да књига *Космички цвет* изражава дух наше епохе и помера уметничко-естетске границе ка новим неоавангардним и постмодерним стремљењима. Поред одређених естетских мерила, Димитријевићева антологија у знатној мери одражава и савременост, потом уже поетичке, социо-психолошке, етичке па и друштвено-политичке тенденције. Зато се с правом може очекивати да ова антологија, која је доста дуго и стрпљиво припремана, изазове различите коментаре, критичка запажања и оцене.

⁵⁶⁶ Првослав Ралић, *Васиона и поезија* (Поводом Антологије о космосу *Космички цвет* Милана С. Димитријевића), *Васиона*, 2004, ЛП, 1, стр. 36.

⁵⁶⁷ Исто, стр. 36.

⁵⁶⁸ Дејан Ђорђевић, *Милан С. Димитријевић: Космички цвет*, „Наша реч“, 23. април 2004, LX, 16.

⁵⁶⁹ Ђорђевић упозорава да је Димитријевић у првом реду астроном-научник па се тако и понаша. "Он својим телескопом пажљиво посматра и у књизи бележи једну по једну звезду са неба књижевног", пише сликовито.